Ulkoasiainneuvosto; epävirallinen kauppaministerikokous Budapestissä 17.-18.10.2024; Suomen tavoitteet

EU:n kauppaministerien epävirallinen kokous järjestetään 17.-18.10.2024 Budapestissä. Suomea edustaa virkamiesvaltuuskunta. Asialistalla ovat EU:n ja ASEAN-maiden kauppasuhteet sekä EU:n ja Kiinan kauppasuhteet. Lounaalla keskustellaan EU:n sijoitusten suojaamista koskevasta politiikasta.

EU:n ja ASEAN-maiden kauppasuhteet

Suomen kantoja EU:n indopasifisen yhteistyöstrategian toimeenpanosta on määritetty UTP-kirjeessä 6/2021 vp. Suomen lähestymistapaa Euroopan unionin kauppapolitiikkaan ja kansainvälisiin kumppanuuksiin on kuvattu myös valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa ja kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa sekä hallituksen EU-avaintavoitteissa. Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukyvylle. EU:n on aktiivisesti avattava uusia markkinoita kauppasopimuksia neuvottelemalla ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Suomi tukee jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaattamista. Suomi tavoittelee hyviä yhteistyösuhteita eri maanosissa olevien maiden kanssa poliittisten ja taloudellisten etujemme edistämiseksi sekä vastavuoroisen hyödyn näkökulmasta. Suomi vahvistaa taloudellisia suhteita Kaakkois-Aasian sekä Keski-Aasian maihin, jotka ovat potentiaalisesti merkittäviä kauppakumppaneita turvallisuuspoliittisesti tärkeällä alueella. Vapaakauppaneuvotteluissa alueen maiden kanssa on edistettävä eurooppalaisten yritysten markkinoillepääsyä, tasapuolisia toimintaedellytyksiä, avointa ja sääntöpohjaista kauppaa, sekä kestävän kehityksen tavoitteita ja EU:n ilmastotavoitteiden toteutumista.

EU:n ja Kiinan kauppasuhteet

Suomen lähestymistapaa Kiina-suhteisiin sekä Euroopan unionin kauppapolitiikkaan ja kansainvälisiin kumppanuuksiin on kuvattu valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa ja kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa sekä hallituksen EU-avaintavoitteissa. Suomen tavoitteita EU–Kiina-suhteissa on kuvattu E-selvityksissä EUN 90/2023 vp sekä E 38/2022 vp. Suomi pitää tärkeänä, että EU ja Kiina pyrkivät rakentaviin ja vakaisiin suhteisiin huomioiden, että Kiina on EU:lle samanaikaisesti yhteistyö- ja neuvottelukumppani, taloudellinen kilpailija sekä järjestelmätason haastaja. Suomi pitää tärkeänä, että nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa EU lujittaa yhtenäisyyttään ja vahvistaa siten mahdollisuuksiaan vaikuttaa Kiinaan. Suomi katsoo, että Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2023 hyväksymät Kiinaa koskevat päätelmät muodostavat hyvän peruslinjan EU:n yhtenäiselle ja johdonmukaiselle Kiina-politiikalle. Suomi tunnistaa strategisiin riippuvuuksiin liittyvät riskit ja toimii johdonmukaisesti hallitakseen niitä. Kahdenvälisesti Kiina on Suomelle merkittävä kauppakumppani, mutta kasvavat riskit on tiedostettava, niihin on varauduttava sekä niitä on ennaltaehkäistävä. Suomi ylläpitää toimivia suhteita Kiinan kanssa. Suomen Kiina-politiikan muodostamiseen vaikuttavat myös jäsenyytemme Euroopan unionissa ja Natossa. Kiinan suhtautuminen

Venäjän hyökkäyssotaan ja Kiina–Venäjä-suhteen tiivistyminen vaikuttavat Suomen kahdenvälisiin suhteisiin ja EU–Kiina-suhteisiin.

Asialista:

EU:n ja ASEAN-maiden kauppasuhteet s. 4
EU:n ja Kiinan kauppasuhteet s. 7

Ulkoministeriö TAVOITEMUISTIO

KPO-20 Ohls Sara 02.10.2024

Asia

EU:n ja ASEAN-maiden kauppasuhteet

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto; epävirallinen kauppaministerikokous 17.–18.10.2024

Asiakirjat

Viite (U/E-tunnus)

EUN 111/2023 vp

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Nikulainen Jukka, UM/KPO-20 jukka.nikulainen@gov.fi, puh. 0295 350 485

Ohls Sara, UM/KPO-20 sara.ohls@gov.fi, puh. 0295 350 355

Kärkkäinen Linda, UM/KPO-20 linda.karkkainen@gov.fi, puh. 0295 350 698

Kuusisto Aleksi, UM/KPO-20 aleksi.kuusisto@gov.fi, puh. 0295 350 234

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

EU:n ja ASEAN-maiden kauppasuhteet

2. SUOMEN TAVOITE

- Suomen kantoja EU:n indopasifisen yhteistyöstrategian toimeenpanosta on määritetty UTP-kirjeessä 6/2021 vp. Suomen lähestymistapaa Euroopan unionin kauppapolitiikkaan ja kansainvälisiin kumppanuuksiin on kuvattu myös valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa ja kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa sekä hallituksen EU-avaintavoitteissa.

- Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. (E58/2023 vp)

- Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukyvylle. EU:n on aktiivisesti avattava uusia markkinoita kauppasopimuksia

neuvottelemalla ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Suomi tukee jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaattamista. (E58/2023 vp)

- Suomi tavoittelee hyviä yhteistyösuhteita eri maanosissa olevien maiden kanssa poliittisten ja taloudellisten etujemme edistämiseksi sekä vastavuoroisen hyödyn näkökulmasta. (UTP-selonteko) Suomi vahvistaa taloudellisia suhteita Kaakkois-Aasian sekä Keski-Aasian maihin, jotka ovat potentiaalisesti merkittäviä kauppakumppaneita turvallisuuspoliittisesti tärkeällä alueella. (UTP-selonteko)

- Vapaakauppaneuvotteluissa alueen maiden kanssa on edistettävä eurooppalaisten yritysten markkinoillepääsyä, tasapuolisia toimintaedellytyksiä, avointa ja sääntöpohjaista kauppaa, sekä kestävän kehityksen tavoitteita ja EU:n ilmastotavoitteiden toteutumista. (UTP 6/2021 vp)

3. NEUVOTTELUTILANNE

EU:n kauppaministerit keskustelevat epävirallisessa kauppaministerikokouksessa EU:n ja ASEAN-maiden välisestä kauppasuhteesta.

4. TAUSTA

EU käynnisti vapaakauppasopimusneuvottelut vuonna 2007 alueelliselta pohjalta Kaakkois-Aasian yhteistyöjärjestön (ASEAN) kanssa. Alueelliset neuvottelut eivät lopulta kuitenkaan edenneet, sillä osapuolien käsitykset neuvotteluiden sisällöstä ja sopimuksen kunnianhimon tasosta eivät kohdanneet, ja EU päätti jatkaa neuvotteluita yksittäisten ASEAN-maiden kanssa.

Vapaakauppasopimusneuvottelut on saatu päätökseen ja sopimukset voimaan Singaporen ja Vietnamin kanssa. Investointisuojaosuuden sisältävät sopimukset (IPA:t) ko. valtioiden kanssa on niin ikään allekirjoitettu ja ne vaativat vielä jäsenvaltioiden kansalliset voimaansaattamistoimet.

Indonesian kanssa vapaakauppasopimusneuvottelut ovat edenneet verkkaista tahtia. Useissa sopimusluvuissa ollaan edetty jo pitkälle, mutta osassa on vielä haastavia kysymyksiä neuvoteltavana. Thaimaan kanssa päätettiin keväällä 2023 käynnistää neuvottelut uudelleen ja Filippiinien kanssa käydään uudelleen käynnistettävien neuvotteluiden ensimmäinen kierros kuluvana syksynä. Neuvotteluiden jatkamisesta Malesian kanssa käydään tällä hetkellä alustavia tunnusteluita.

Yksittäisten kahdenvälisten vapaakauppasopimusten on tarkoitus toimia rakennuspalikoina EU:n ja ASEAN:in väliselle alueelliselle vapaakauppasopimukselle, joka säilyy yhä EU:n pitkän aikavälin tavoitteena.

Vapaakauppasopimukset ovat markkinoillepääsyn ohella tärkeitä geopoliittisesta tulokulmasta. Sopimukset sekä parantavat eurooppalaisten yritysten asemaa Kaakkois-Aasian nopeasti kasvavilla dynaamisilla markkinoilla, että kasvattavat EU:n taloudellista läsnäoloa ja vaikutusvaltaa eri suurvaltojen ristipaineessa olevalla alueella. Alueen merkitys kansainvälisten arvoketjujen alustana on noussut merkittävästi.

Mahdollinen alueellinen sopimus tulevaisuudessa lisäisi kansainvälistä kauppaa koskevien sääntöjen johdonmukaisuutta koko Kaakkois-Aasiassa alueen taloudellisen integraation edetessä mm. alueellisen RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership) -vapaakauppasopimuksen myötä.

ASEAN:in taloudellinen painoarvo on merkittävä. Alueen talous on kasvanut voimakkaasti koko 2000-luvun. Kokonaisuutena ASEAN-maiden taloudelliset ennusteet ovat olleet viime vuosina varsin valoisia. Tätä kehitystä on tukenut – ja tukee yhä – suurten Kaakkois-Aasian maiden kasvava kysyntä. Myös ulkomaisten investointien ennustetaan kasvavan, sillä monet kansainväliset yritykset pyrkivät siirtämään tuotantoketjujaan Kaakkois-Aasian teollistuneisiin maihin. Koko ASEAN-alueen reaalisen BKT:n on ennustettu kasvavan 4,7 prosenttia vuonna 2024. Vuonna 2025 kasvua on ennustettu tulevan 4,8 prosenttia. Nimellisen BKT:n kasvu on kaiken kaikkiaan nousujohteista, vaikka kasvuvauhti vaihtelee maittain.

Ulkoministeriö TAVOITEMUISTIO

KPO-20 Nikulainen Jukka 4.10.2024

Asia

EU:n ja Kiinan kauppasuhteet

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto; epävirallinen kauppaministerikokous 17.–18.10.2024

Asiakirjat

Viite (U/E-tunnus)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Nikulainen Jukka, UM/KPO-20 jukka.nikulainen@gov.fi, puh. 0295 350 485

Väisänen Niina, UM/ASO-10 niina.vaisanen@gov.fi, puh. 0295 350 343

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

EU:n ja Kiinan kauppasuhteet

2. SUOMEN TAVOITE

- Suomen lähestymistapaa Kiina-suhteisiin sekä Euroopan unionin kauppapolitiikkaan ja kansainvälisiin kumppanuuksiin on kuvattu valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa ja kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa sekä hallituksen EU-avaintavoitteissa. Suomen tavoitteita EU–Kiina-suhteissa on kuvattu E-selvityksissä EUN 90/2023 vp sekä E 38/2022 vp.

- Suomi pitää tärkeänä, että EU ja Kiina pyrkivät rakentaviin ja vakaisiin suhteisiin huomioiden, että Kiina on EU:lle samanaikaisesti yhteistyö- ja neuvottelukumppani, taloudellinen kilpailija sekä järjestelmätason haastaja.

- Suomi pitää tärkeänä, että nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa EU lujittaa yhtenäisyyttään ja vahvistaa siten mahdollisuuksiaan vaikuttaa Kiinaan. Suomi katsoo, että Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2023 hyväksymät Kiinaa koskevat päätelmät muodostavat hyvän peruslinjan EU:n yhtenäiselle ja johdonmukaiselle Kiina-politiikalle.

- Suomi tunnistaa strategisiin riippuvuuksiin liittyvät riskit ja toimii johdonmukaisesti hallitakseen niitä. (UTP-selonteko)

- Kahdenvälisesti Kiina on Suomelle merkittävä kauppakumppani, mutta kasvavat riskit on tiedostettava, niihin on varauduttava sekä niitä on ennaltaehkäistävä. Suomi ylläpitää toimivia suhteita Kiinan kanssa. Suomen Kiina-politiikan muodostamiseen vaikuttavat myös jäsenyytemme Euroopan unionissa ja Natossa. Kiinan suhtautuminen Venäjän hyökkäyssotaan ja Kiina–Venäjä-suhteen tiivistyminen vaikuttavat Suomen kahdenvälisiin suhteisiin ja EU–Kiina-suhteisiin. (UTP-selonteko)

3. NEUVOTTELUTILANNE

Kauppaministerit keskustelevat epävirallisessa kokouksessa EU:n ja Kiinan kauppasuhteista.

4. TAUSTA

EU:n ja Kiinan väliset suhteet ovat viime vuosina olleet jatkuvassa murroksessa, kun EU on sopeuttanut Kiina-politiikkaansa uuteen toimintaympäristöön. Kontekstina on Kiinan sisäinen ja ulkopoliittinen kehitys, jonka suunta presidentti Xi Jinpingin maaliskuussa 2023 alkaneella kolmannella presidenttikaudella vaikuttaa selvältä. Prioriteettina on puolueen valta-aseman takaaminen ja Kiinan kehittyminen globaaliksi johtavaksi suurvallaksi.

Eurooppa-neuvoston kesäkuun 2023 päätelmissä vahvistettiin EU:n Kiina-politiikan peruslinjat. Eurooppa-neuvoston päätelmissä vahvistettiin jälleen alun perin vuoden 2019 komission ja korkean edustajan tiedonannosta juontuva EU:n monitahoinen lähestymistapa Kiinaan, jossa todetaan Kiinan olevan EU:lle samaan aikaan yhteistyö- ja neuvottelukumppani, taloudellinen kilpailija sekä järjestelmätason haastaja.

EU ja Kiina ovat muodollisesti strategisia kumppaneita. Suhteita rasittavat lukuisat eriävät lähestymistavat, jotka ovat liittyneet niin kauppapoliittisiin kysymyksiin kuin arvopohja- ja järjestelmätason eroavaisuuksiin. Kiinan toimintaympäristö ja toimintatavat ovat parhaimmillaankin erittäin vaikeat. Kiinan tasapuolisia toimintaedellytyksiä murentavat toimet ja valtiokapitalistinen järjestelmä aiheuttavat yhä merkittävimpiä haasteita kauppasuhteisiin. Kaupan epätasapainon lisääntyminen ja arvoketjujen haavoittuvuuksiin liittyvät riskitekijät ovat huolenaihe, mutta suurin osa kaupasta on molempia osapuolia hyödyttävää.

Kiina on ollut taustavaikuttimena useissa EU:n lainsäädäntöhankkeissa, joilla on vahvistettu unionin valmiuksia vastata Kiinan toimiin ja kilpailukykyä heikentäviin epäoikeudenmukaisiin kauppakäytäntöihin. Näitä ovat mm. investointien tarkastelua koskeva asetus, julkisten hankintojen vastavuoroisuusasetus (IPI), taloudellisen pakottamisen vastainen instrumentti (ACI) ja sisämarkkinoita vääristäviä ulkomaisia tukia koskeva asetus (FSR). Ulospäin suuntautuvien investointien riskejä tarkastellaan.

Kauppapolitiikan ulkopuolisia, mutta suoraan yritysten arvoketjujen kestävyyteen vaikuttavia sääntelyä ovat mm. hiilirajamekanismi CBAM, metsäkadon torjunta, yritysvastuu ja pakkotyön kielto, jotka tiukentavat Kiinan kanssa käytävän kaupankäynnin tai Kiinan markkinoilla toimimisen ehtoja.

EU päättää lokakuun loppuun mennessä kiinalaisille sähköautoille asetettavista tasoitustulleista. EU neuvottelee edelleen Kiinan kanssa WTO:n sääntöjen mukaisesta ratkaisusta asiassa. Viimeisen vuoden aikana on käynnistetty kaikkiaan neljä kiinalaisia yrityksiä koskevaa tutkintaa uuden valtiontuki-instrumentin (FSR) nojalla ja lääkinnällisiä laitteita koskeva tutkinta, joka nojaa julkisten hankintojen instrumenttiin (IPI). Toistaiseksi Kiina on aloittanut polkumyyntitutkinnat EU-alkuperää olevasta brandysta ja sianlihasta sekä niin sanotun kauppa- ja investointiestetutkinnan EU:n valtiontuki-instrumentista. Viimeisimpänä Kiina ilmoitti 21.8. käynnistävänsä tasoitustullitutkinnan EU:n maitoalan yritysten

saamista tuista. Näiden lisäksi EU:lla on WTO:ssa vireillä kauppariita Kiinaa vastaan liittyen immateriaalioikeuksien toimeenpanoon. Sen paneelikäsittelyn tulosta odotetaan aikaisintaan vuoden 2024 lopulla.

Kiinan ja Venäjän läheinen kumppanuus on entisestään lisännyt EU:n ja Kiinan välisiä jännitteitä. EU on selkeästi viestinyt Kiinalle, että Kiinan suhtautumisella Venäjän hyökkäyssotaan on keskeinen vaikutus EU:n ja Kiinan suhteisiin. Kiina on Venäjän hyökkäyssodan keskeinen mahdollistaja laajan kauppavaihdon myötä ja muun muassa kaksikäyttötuotteiden toimittajana. EU–Kiina-suhteiden taustalla vaikuttavat myös Yhdysvaltojen ja Kiinan jännitteiden ja kilpailun luonnehtimat suhteet. Yhdysvallat pyrkii aktiivisesti sitouttamaan EU:ta ja jäsenmaita oman Kiina-politiikkansa tueksi.

Liitteet -